

הדרשה השבועית

הרב אפרים כחלון שליט"א

שיחות מוסר ודרשות
על סדר פרשיות השבוע

פרשת

שמות

הוצאת ארגון "בעזרת השם"

הרב אפרים כחלון שליט"א
RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים וְהַשְּׂאִיפוֹת שְׁלֵנוּ

שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תְּרַגּוּם

בְּחֶסְדֵי הַשֵּׁם עָלֵינוּ אֲנַחְנוּ זוֹכִים וּמִתְחִילִים חֲמֵשׁ חֲדָשׁ - חֲמֵשׁ שְׁמוֹת. "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ" (שְׁמוֹת א, א). רַבֵּי יַעֲקֹב 'בְּעַל הַטּוֹרִים' שֶׁהִיָּה מְגַאֲוֵנִי יִשְׂרָאֵל לְפָנָי כְּשֶׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה, מְלַבֵּד חֲבוּרוֹ הַהִלְכְתִי הָאֲדִיר אַרְבָּעָה טוֹרִים, כְּתַב עוֹד פְּרוּשׁ עַל הַתּוֹרָה שֶׁמְקַבֵּל לוֹמֵר שֶׁכְּתַב אוֹתוֹ בְּלִילָה אֶחָד (מְבוֹא לְפְרוּשׁ הַטּוֹר עַל הַתּוֹרָה הוֹצֵאת פְּלֶדֶהִים עֲמוּד 9), רוֹמֵז כָּאֵן בְּתַחֲלַת הַפְּרִשָּׁה אֶת הַהִלְכָה שֶׁצָּרִיךְ לְקַרְא שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תְּרַגּוּם אֶת הַפְּרִשָּׁה בְּכֹל שָׁבוּעַ (עֵינִן בְּרִכּוֹת דָּף ח עֲמוּד א, וּבַטּוֹר וּבְשִׁלְחַן עֲרוּךְ אֲרַח חַיִּים סִימָן רַפָּה סְעִיף א) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שְׁמוֹת א, א) רָאשֵׁי תְבוֹת 'וְיֶאֱדָם אֲשֶׁר לְיֹמֵד הַסֹּדֵר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תְּרַגּוּם בְּקוֹל נְיָעִים יִשִּׁיר יִחְיֶה שְׁנַיִם רַבּוֹת אֲרָכִים לְעוֹלָם' (עֵינִן בְּרִכּוֹת דָּף ח עֲמוּד ב).

לְהַתְחִיל בְּאֲמִצֵּעַ

וְהַשְּׂאֵלָה הַנִּשְׂאֵלָת לָמָּה רַק כָּאֵן לְאַחַר שֶׁכְּבָר סִימְנוּ אֶת סֵפֶר בְּרֵאשִׁית רוֹמֵז לָנוּ רַבְּנוּ יַעֲקֹב עַל שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תְּרַגּוּם?

וְהַתְּשׁוּבָה הַפְּשוּטָה הִיא, שֶׁלְעוֹלָם לֹא מְאָחַר לְהַתְחִיל! גַּם אִם הַפְּסוּדָת אֶת כָּל סֵפֶר בְּרֵאשִׁית, אֵל תֹּאמֵר אֲנִי אַחֲכָה לְסִיבּוּב

הדורות הקודמים והשאיפות שלנו

הבא, שנה הבאה, לא ולא! מיד עכשיו תתחיל ותצטרף לחובת הקריאה בכל שבוע. עכשיו אתה יכול? עכשיו תעשה.

הגמרא בערובין אומרת (דף נד עמוד א), אמר שמואל לתלמידו רב יהודה: 'האי עלמא דמי לבי הלולא חטוף ואכול חטוף ושתי' - כלומר העולם הזה דומה לאולם שמחות, מה שאתה יכול תחטף ותאכל, זה לה בר עם בורקסים, נקניקיות מחיכות, פסטלים, כנפים בצ'ילי, ומינים ממינים שונים, אם לא תאכל ותשתה תשאיר רעב. אותו הדבר בענינים של תורה ומצות, האדם צריך להיות תמיד מוכן לזכות ולחטף עוד מצות, בהרגשה תמידית שהזמן הולך ואוזל, ואם הוא לא ישיג בכל כוחו תורה ומצות, הנשמה תשאיר 'רעבה' וחסרה.

לעלות ולא לרדת

בהמשך הפרשה מזכרים כל בני יעקב שיירדו למצרים: "ראובן שמעון לוי ויהודה. יששכר זבולן ובנימין דן ונפתלי גד ואשר. ויהי כל נפש יצאי ירד יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים" (שמות א, ב - ה). הסיום של הפסוק שיוסף היה במצרים תמוה, שהרי אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים כָּבֵד מִפְּרִשְׁתּוֹ ויֵשֶׁב שְׂיֹסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם (עין בראשית לו, ו)? ובארו רבותינו (רש"י שמות פֶּרֶק א פסוק ה), שֶׁהִסְבֵּה שֶׁהַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת וְכוּתַבְתָּ אֶת הַמְשַׁפֵּט הַזֶּה 'לְהוֹדִיעָה צְדָקְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף: הוּא יוֹסֵף הָרוּעָה אֶת צֵאֵן אָבִיו, הוּא יוֹסֵף שֶׁהָיָה בְּמִצְרַיִם וְנַעֲשֶׂה מְלָךְ וְעוֹמֵד בְּצַדְקוֹ' - וְזוֹ גְדֻלְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁנִּשְׁאָר אוֹתוֹ יוֹסֵף כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּבֵית אָבִיו עִם אוֹתָהּ הִירְאָת שָׁמַיִם וְהַצְדָּקוֹת וְהַעֲנוּהוּ, כִּכָּה הָיָה גַם כְּשֶׁעָלָה לְכֶס המַלְכוּת.

בעדן של היום אֲנַחְנוּ רוֹאִים אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא מִפְּסָפְסִים סָבֵה

פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת

לְהִתְגַּאוֹת אוֹ לְרַדַּת בְּרָמָה שֶׁל הַיְרֵאת שָׁמַיִם, כָּל שָׁפֵן אִם מְקַבְּלִים תַּפְקִיד מְכַבֵּד - הוּא נִבְחַר לְיוֹשֵׁב רֵאשׁ וְעַד בֵּית - וְהַגְּאוּה שֶׁלוֹ בְּשָׁמַיִם כָּאֵלוֹ הוּא מִיְנִימוֹם רֵאשׁ מְמַשְׁלָה. קָשָׁה לְמַצֵּא אֲנָשִׁים כָּאֵלֵה הַיּוֹם.

מִיתַת כָּל הַדּוֹר

וְהַתּוֹרָה מְמַשִּׁיכָה וּמְסַפֶּרֶת לָנוּ: "וַיָּמַת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא" (שְׁמוֹת א, ו), וְכֻלָּם יוֹדְעִים שֶׁהַתּוֹרָה לֹא כּוֹתֶבֶת מְשֻׁפָּטִים סֵתָם, הַתּוֹרָה הִיא סֵפֶר הוֹרָאָה וְלֹא סֵפֶר הַסְּטוֹרִיָּה, וְאִם כֵּן לָמָּה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְסַפֵּר לָנוּ שְׁמַת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא? (מְדַרֵּשׁ רַבֵּה פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת פְּרָשָׁה א סִימָן ח).

וְעוֹד יֵשׁ לְשָׂאֵל, הֲרֵי כָּבֵד לְמַדְנֵנוּ בְּסוֹף פְּרֻשַׁת וַיְחִי (בְּרֵאשִׁית ג, כה) שְׁיוֹסֵף כָּבֵד נִפְטָר, וְלָמָּה הַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת שׁוּב בְּפִרְשָׁתָנוּ וּמְזַכְרָה אֶת מִיתַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף? (עֵינֵינוּ אֹרֵחַ הַחַיִּים הַקְּדוֹשׁ שְׁמוֹת פְּרָק א פְּסוּק ו).

וְכִי לְהִבִּין אֶת הַדְּבָרִים, אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְדַעַת אֶת דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָאֲרִיכוּ בְּעֵגְזֵנוּ הִנֵּה בְּכַמָּה וְכַמָּה מְקוֹמוֹת. הַגְּמָרָא בְּשֵׁבֶת (דף קיב עמוד ב) אֹמְרֵת, 'אָמַר רַבִּי זִירָא אָמַר רַבָּא בַר זְמוּנָא, אִם רֵאשׁוֹנִים בְּנֵי מְלָאכִים אָנוּ בְּנֵי אֲנָשִׁים, וְאִם רֵאשׁוֹנִים בְּנֵי אֲנָשִׁים אָנוּ כַּחֲמוֹרִים, וְלֹא כַּחֲמוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָה בֶּן דּוֹסָא וְשֶׁל רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר שֶׁהָיוּ נִזְהָרִים מִגְּזֹל וּמִמַּאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת, אֲלֹא כְּשָׂאֵר חַמּוֹרִים'.

וְהַשְּׂאֵלָה מִתְבַּקֶּשֶׁת, וְכִי הַגְּמָרָא בָּאָה סֵתָם 'לְרַדַּת' עָלֵינוּ? אוֹ יוֹתֵר נִכוּן עַל חֲכָמֵי הַתְּלֻמוֹד שֶׁכָּתְבוּ אֶת זֶה? בְּשֵׁבִיל מָה אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְדַעַת שְׁרֵאשׁוֹנִים כְּמְלָאכִים וְאָנוּ כְּבְנֵי אָדָם אוֹ חַמּוֹרִים?

הדורות הקודמים והשאיפות שלנו

ירידת הדורות

הדעה הרווחת 'בעולם הגדול', שאין משג כזה של 'ירידת הדורות' אלא ההפך, 'עלית הדורות', הדורות הקודמים היו פרימיטיביים, אנוחנו בדור ההייטק והטכנולוגיה, הגענו לירח, בכל רגע אפשר ליצר קשר עם כל בן אדם בעולם, דרך אפליקציות אנוחנו קונים ומוכרים, מליארדים של דולרים מתגלגלים ברשתות, קונים מכוניות, בתים, בנינים, לעמת הדורות הקודמים שמה כבר הם קנו ומכרו? קילו עגבניות, קילו בצל, חצי לחם שחר. והמחשבה הזו מתעצמת וגדלה ונהפכת לנחלת הכלל. 'העולם שיד לצעירים' נהפכה לסיסמא שאפלו המבגרים התחילו להאמין בה. את הנקדה הזו באו חז"ל לדחות ולומר - 'אם ראשונים כבני מלאכים אנו כבני אדם, ואם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים' - זה שאתה משכלל יותר מהם ומבין יותר בטכנולוגיה מספא של ספא שלך, זה לא הופך אותך ליותר בן אדם, אמות המדה לתאר אדם נקבעות לפי חקי האלקים שיצר את האדם (בראשית א, כז).

להפנס לגב האריות

כדי לזכות בתאר 'אדם' ולא להשאיר בתאר 'בהמה' שהאדם נולד אתו, וכמו שאומר הכתוב "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), האדם צריך להוכיח את עצמו בזה. ומובא בגמרא (בשבת דף קנא עמוד ב), 'אמר רמי בר אבא: אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה' - שום חיה רעה לא תזיק את מי שנראה לה כאדם, ואם היא מזיקה לה כנראה שאתה נראה בעיניה כמו בהמה. מעטים האנשים שסיכמו להפנס לגב האריות הרעבים, ואלו שסיכמו כנראה הם פטורים מכל המצות כשוטה הפטור

פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת

מְכַל הַמִּצְוֹת (עֵין חֲגִיגָה דף ב עמוד ב), מֵה שְׁמַתְבָּרַר שְׁאַנְחָנוּ רְחוּקִים מְאֹד מֵהַתָּאֵר 'אָדָם'. וְעַל הָרֵאשׁוֹנִים אָמְרוּ שֶׁהֵם בְּדַרְגָּה גְבוּהָה מְזוּהָ, 'הֵם כְּבָנֵי מְלֹאכִים'.

רֵאשׁוֹנִים כְּמְלֹאכִים

הֵיחָס לְדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים בֵּין חֲכָמֵי הַתּוֹרָה שׁוֹנָה מְאֹד מֵהֵיחָס שְׁמֻצוּי אֲצֵל חֲכָמֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, בְּעוֹד שְׁאַצֵּל חֲכָמֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם הַתְּפִיסָה הָרוּחוֹת שֶׁהֵיוּ הַמְדַע הַרְבֵּה יוֹתֵר חָכֵם, מִבֵּין וּמִתְקַדֵּם מִחֲכָמֵי הַמְדַע שֶׁל פְּעַם, בְּגִמְרָא אֲנַחְנוּ רוֹאִים הָעֲרָצָה וְהַפְּרָה אֲמִתִּית שֶׁל חֲכָמֵי הָאֲמוּרָאִים עַל קוֹדְמֵיהֶם. אַחַד מְגִדוּלֵי הָאֲמוּרָאִים הוּא רַבִּי יוֹחָנָן מְחַבֵּר הַתְּלֻמוּד הִירוּשְׁלָמִי (עֵין בְּבֵית הַבְּחִירָה לְמֵאִירִי בְּפִתְיָה לְמִסְכַּת אָבוֹת) וְשֵׁישׁ הַמְחַשְׁיבִים אוֹתוֹ אֶפְלוּ כְּתַנָּא (עֵין בְּחִדוּשֵׁי הַרַמְבַּ"ן וְהַר"ן בְּשֵׁבֶת דף קיד עמוד ב, וּבְשׁו"ת בֵּית מִרְדְּכֵי פּוֹגְלָמֵן חֶלֶק ב סִימָן לא). גְּתֻבּוּנָן בְּדַבְרֵיו כִּי צָד הוּא מְחַשְׁיב אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁקְדָמוּהוּ: 'אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְכֶם שֶׁל רֵאשׁוֹנִים פְּתוּחַ כְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם, וְשֶׁל אַחֲרוֹנִים כְּפִתְחוֹ שֶׁל הַיֵּכֶל'. זֹאת הַתְּפִיסָה הָרוּחוֹת שֶׁכְּמָה שֶׁחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹתֵר קְדָמוּנִים, בְּהִכְרַח הֵם הָיוּ יוֹתֵר חֲכָמִים, יוֹתֵר קְדוּשִׁים וְיוֹתֵר צוֹדֵקִים. דָּבָר שְׁמַתְבְּטָא בְּאִפְסָן מְצוּי בְּיוֹתֵר בְּסִגְיּוֹת הַגְּמָרָא, שֶׁהַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל אֲמוּרָא מְדַבְרֵי הַתַּנָּא שֶׁקָדֵם לוֹ. הָעֲבָדָה שֶׁהַקְּשָׁיָא הֵזוּ חוֹזְרֵת מְאוֹת פְּעָמִים בְּתֻלְמוּד מוֹכִיחָה אֶת הַמְּסַקְנָה הַפְּשׁוּטָה שֶׁהַזְכָּרְנוּ, הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הָיוּ חֲכָמִים יוֹתֵר, גְּדוּלִים יוֹתֵר, צְדִיקִים יוֹתֵר וּמְשֻׁלְמִים יוֹתֵר. 'וּבְיָדָאֵי רַבּוּתֵינוּ הָרֵאשׁוֹנִים לֹא אָמְרוּ דָּבָר בְּטָעוֹת' (שׁו"ת רַב פְּעָלִים בְּהַקְדָּמָה עמוד 14 הוֹצָאת שִׁיחַ יִשְׂרָאֵל).

אָדָם אוֹ חֲמוּר?

מוֹבָא בְּשֵׁם הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב מְלִיסָא וְצ"ל שֶׁהָיָה מִחֲכָמֵי וְגָאוּנֵי

הדורות הקודמים והשאיפות שלנו

אשכנז לפני כמאתים שנה, שהסביר בדרך צחות את דברי הגמרא 'אם ראשונים כבני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים' - שיש להעיר על זה למה חז"ל אמרו את הלשון הזה שגראה שהם מסתפקים אם הראשונים כבני מלאכים או כבני אדם, והבאור, שמי שמשגיג ומבין בעצמו שהראשונים הם כבני מלאכים, סימן שיש לו שכל להבין את דרגתם הרוחנית והוא בן אדם, לעצמת זאת מי שחושב שהראשונים היו ממש כמוהו ושהם היו בני אדם ואין הבדל בינו לבינם, 'אנחנו אוכלים את אותו אכל, יש לנו את אותו הגוף, שנינו לומדים תורה, מה ההבדל בינינו?', אז הוא חמור! (שו"ת רב פעלים בהקדמה דבור המתחיל הביטו וראו ובספר מגדולי התורה והחסידות כרך יד עמוד קח). ברוך הבא לארזה.

מעלת ספורי צדיקים

אחת הסבות שמעלת קריאת ספורי צדיקים היא כל כך גדולה (עין בשו"ת חתם סופר חלק ו בלקוטים סימן נט) מכיון שעל ידי זה האדם מבין את גדלתם וקדושתם, וכשהוא לומד את דבריהם הוא מבין מי הם אומרי הדברים. וזוכה לקיים את מה שאמרו חז"ל (ירושלמי שבת פ"ק א הלכה ב) 'כל האומר שמועה מפי אומרה יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו'.

רבי יהודה פתיה והרוחות

יש יהודי זקן, צנוע וענו שגר בשכונה שאני גר בה, שמו עמנואל כדורי שיחיה. רק אתמול נודע לי שהוא הנכד של אחותו של רבי יהודה פתיה זצ"ל, תלמידו הגדול של הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל בעל הבן איש חי. נגשתי אליו ושאלתי אותו אם הוא יכול לספר לי כמה ספורי צדיקים על אותו גאון וקדוש רבי

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

יהודה פְּתִיָּה.

והוא ספר לי על הרעש הגדול שהיה בהוצאת 'הדבוקים' והרוחות הרעות שהיה רבי יהודה פְּתִיָּה מוֹצִיא מֵאֲנָשִׁים שְׁנֹכְנְסוּ בָּהֶם, ובמִיָּחַד אֶת הַדְּבִוּק שֶׁל נִשְׁמַת שְׁבֵתָאֵי צְבִי, שָׂרְבוּ הֵבֵן אִישׁ חֵי הַזְּהִיר אוֹתוֹ - 'אל תתעסק אתו' אבל הוא רחם כֹּל כֶּךָ עַל הָאִישׁ שְׁנֹכְנֵס בּוֹ הַדְּבִוּק, וְגַם עַל הַנִּשְׁמָה שֶׁתָּבֵא לְתַקּוּנָה, וּבִסּוֹף הַצְּלִיחַ לְתַקֵּן אֲבָל נֶעְנַשׁ עַל זֶה בְּמִיתַת בְּנָיִם. הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גַם מְסַפְּרִים עַל יְדֵי רַבֵּי יְהוּדָה פְּתִיָּה בְּעֶצְמוֹ בְּסִפְרוֹ רוּחוֹת מְסַפְּרוֹת.

לא מכיר רחובות

עוד ספר לי שְׁלִימִים כְּשֶׁעָלָה רַבֵּי יְהוּדָה פְּתִיָּה לִירוּשָׁלַיִם בְּשָׁנַת ה'תרצ"ד (1933 לְמַנְיָנָם), וְהָיָה גֵר בְּאֶזְרַח שׁוּק מַחְנֵה יְהוּדָה, יוֹם אֶחָד הֵלֵךְ רַבֵּי יְהוּדָה פְּתִיָּה בְּרַחוּב, עוֹצֵרֶת אוֹתוֹ אִשָּׁה אַחַת וְשׁוֹאֵלֶת אוֹתוֹ: "סְלִיחָה, כְּבוֹד הָרַב יוֹדֵעַ אֵיפֹה זֶה רַחוּב פְּלוֹנִי?", הָרַב עָנָה לָּהּ: "בְּתִי, כָּאֵן אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ אֵיפֹה הָרַחוּבוֹת, אֲבָל שֵׁם בְּעוֹלָם הָאֲמַת אֲנִי יוֹדֵעַ אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת". נִהִירִין לוֹ שְׁבִילֵי רְקִיעָא יוֹתֵר מִשְׁבִּילֵי עִירוֹ (עֵין בְּרִכּוֹת דָּף נח עמוד ב), זֶה הַגְּדֻלָּה שֶׁל מְאֹרֵי הַגּוֹלָה גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת לְפָנָי פְּחוֹת מִמָּאָה שָׁנָה. גַּם אוֹתוֹ יְהוּדִי זָקֵן שָׂאֲנִי מְכִיר אוֹתוֹ כְּכֹר כְּמָה שָׁנָיִם, מֵעוֹלָם לֹא פָּרַסְם אֶת עֶצְמוֹ שֶׁהוּא מִיָּחָס וְרָאָה וְהִפִּיר אֶת רַבֵּי יְהוּדָה פְּתִיָּה זַ"ל, הָעֲנָוָה וְהַצְּנִיעוּת שֶׁל הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים הִיא מְפֹלָאָה בְּיוֹתֵר, "וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה" (מְשָׁלֵי יא, ב).

וְלִכֵּן כְּשֶׁאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁהוּא יוֹתֵר מְכָשֵׁר וְיוֹתֵר חָכָם וְיוֹתֵר 'אָדָם' מְסַבָּא שְׁלוֹ, יַחֲשֵׁב עִם עֶצְמוֹ שׁוּב, עַל מַדַּת הָעֲנָוָה, הַצְּפִיָּה לְגֵאֵלָה, הַכְּבוֹד לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, הַהֲתַבְּטְלוֹת לְתוֹרָה, שֶׁהֵיוּ אֲצֵל

הדורות הקודמים והשאיפות שלנו

אנשי הדור הקודם, איזו מידת נדיבות מפלגה, איזו תמימות בעשיית המצות, דברים שכיום אינם בנמצא אצל רב ככל העולם המודרני.

תחשבו כמה אתם קרובים לה', וכמה סבא וסבתא שלכם היו קרובים להשם.

ולכן כל אדם מהדור הקודם שנפטר, ישנה ירידת הדורות כי לכל אדם יש את הכח שלו ואת המדות שלו ואת ההשפעה שלו שהשפיעה על כללות הדור.

באור הפסוקים

אחרי ההקדמה הזו נבין כעת את הצורך שהזכירה התורה ואמרה: "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא". מי זה הדור ההוא? מבאר רבי עובדיה ספורנו מחכמי איטליה לפני כחמש מאות שנה: 'כל הדור ההוא - כל שבועים נפש, שלא בא הדור לקלוקל גמור כל ימיהם'. כל זמן שהיה מישהו ששייך לדור הקודם של השבטים, עצם מציאותו שמרה שלא יתקלקלו ולא יתערבו בגוים וילמדו ממעשיהם (עין תהלים קו, לה).

כשבקש רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל מהחפץ חיים בערוב ימיו שיואל בטובו להשתתף באיזה כנס של חזוק, החפץ חיים בחלשתו אמר לו שהוא חלש מאד והוא לא יכול אפלו לדבר, אמר לו רבי חיים עוזר, שעצם המציאות שהחפץ חיים יבא זה כבר מספיק, "כי כשהסבא נמצא בשלחן, הנכדים לא עושים שטיות" (אמרי יחזקאל - סעדיאן עמוד 345).

פְּרִשְׁת שְׁמוֹת

הַסְתַּלְקוֹת הַצְּדִיקִים

זוּ מַה שֶׁהָיָה גַם בְּמִצְרַיִם, עִם יִשְׂרָאֵל שֶׁמְרוּ עַל עֲצָמָם כָּל זְמַן שֶׁהָיָה מִיִּשְׁהוּ שֶׁהָיָה שִׁיף לְדוֹר הַקּוֹדֵם מִיִּרְדֵי מִצְרַיִם. וְאַחֲרֵי מִיתַתָּם בְּמִשְׁךְ מָאֲתִים וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים יָרְדוּ לְמִ"ט שְׁעָרֵי טְמֵאָה (עֵין אֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ שְׁמוֹת פָּרָק ג פְּסוּק ח) עַד שֶׁכִּמְעַט לֹא הָיָה הַבְּדֵל בֵּינָם לְבֵין הַמִּצְרַיִם, וְכִמוֹ שֶׁמֵּדַת הַדִּין קִטְרָגָה וְאַמְרָה: "הֲלָלוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה וְהֲלָלוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה" - כְּלוּמַר, בְּמַה שׁוֹנָה עִם יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשִׂים לוֹ נְסִים מִהַמִּצְרַיִם שֶׁמְקַבְּלִים מְכוֹת וְצָרוֹת עַל שְׁעֲבוּדָם?

זוֹ הַסְּבָה שֶׁהַתּוֹרָה כָּאֵן חוֹזֶרֶת וּמְדַגֵּיֶשׁה וְאוֹמֶרֶת "וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא" - הֵיִתָּה כָּאֵן יְרִידַת הַדּוֹרוֹת שֶׁלֵּב אַחֲרֵי שֶׁלֵּב, כָּל צְדִיק שֶׁנִּפְטָר, הוֹרִיד אֶת כַּח הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, מִיֹּסֵף הַצְּדִיק שֶׁנִּפְטָר רֵאשׁוֹן (עֵין בְּרִכּוֹת דף נה עמוד א), שֶׁהִשְׁפָּעְתוּ הָעֲצוּמָה בְּעֵנֵי קְדוּשָׁה יָרְדָה אַחֲרֵי מִיתַתוֹ וְאַחֲרֵי זֶה אָחָיו - אִישׁ אִישׁ וּגְבוּרָתוֹ, אִישׁ אִישׁ וְקְדוּשָׁתוֹ, כָּל צְדִיק בְּהִשְׁפָּעְתוֹ עַל הַדּוֹר, לְאַחַר שֶׁנִּפְטָר יָרַד הַדּוֹר עוֹד וְעוֹד, וּבְהַסְתַּלֵּק כָּל הַדּוֹר הַהוּא הַתַּחֲלִיל הַקְּלָקוֹל הַנּוֹרָא שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, וְהִשְׁעֵבוֹד הַקָּשָׁה בְּמִצְרַיִם.

פְּטִירַת הָרַב בְּעַדְנֵי

בֵּימֵים הֲלָלוּ הַסְתַּלֵּק מֵאַתְנֹו הַגָּאוֹן רַבִּי שֶׁמְעוֹן בְּעַדְנֵי וְצ"ל שֶׁהָיָה שְׂרִיד לְדוֹר דְּעָה, וְעָלְיוֹ הַמְּלִיצוֹ אֶת הַפְּסוּק "וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר הַהוּא" - אוֹתוֹ צְדִיק הָיָה אַחֲרוֹן חֲכָמֵי סְפָרַד מִהַדּוֹר הַקּוֹדֵם שֶׁזָּכוּ לְהִיּוֹת יַחַד וְלִלְמַד עִם חֲכָם שְׁלוֹם כְּהֵן, וּמֶרֶן הָרַב עוֹבְדֵי יוֹסֵף זָכַר צְדִיקִים לְבִרְכָה. וְכַעַת שֶׁהוּא נִפְטָר, הַדּוֹר יָרַד בְּעוֹד יְרִידָה, וְהַדְּבָרִים מְחִיבִים אוֹתָנוּ, לְנִסּוֹת לְהַשְׁלִים אֶת הַחֶסֶר.

הדורות הקודמים והשאיפות שלנו

זכינו להיות בלוינת אותו צדיק ברוך השם, ובלוינה הזו הוכח למעלה מכל ספק שבשביל שעשרות אלפי אנשים יעריצו אותה, יעזבו את מקומות העבודה, הכוללים והישיבות, לא צריך להיות מפרסם או פריזמטי, אלא אך ורק להיות עמל בתורה, ללמד וללמד לשמר ולעשות. וכל מי שהיה שם זכה להיות שתף במעמד של כבוד התורה גדול וכפי שנפסק להלכה (עין במגלה דף כט עמוד א, וברמב"ם בהלכות אבל פרק יד הלכה ט, ובשלחן ערוך יורה דעה סימן שסא סעיף א).

עונה מפלאה

מי שזכה להפיר אותו היה מתפלא, איך גדול הדור שאלפים מתיעצים אתו ובאים לקבל את ברכתיו, מתנהל ללא שום גנוני כבוד, הכל היה עושה בעצמו, ללא חצרות, ללא שמשים, וללא פרסומים. העונה הפשוטה שלו התבטאה בצורה מפליאה שכל מי שרצה לבוא אליו היה בא ודופק אצלו בדלת, הרב בעצמו בן למעלה מתשעים היה פותח את הדלת, היתה לו פנה קטנה בין הספריות שם הוא היה מקבל קהל ותוך כדי מקבל טלפונים, הוא בעצמו מקבל עשרות אנשים בכל יום מכל גווי הקשת שרוצים לשמע דבר ה' מיהודי קדוש וצדיק למעלה מגיל תשעים והכל בעונה ובנעם. מר אבי שייחה הרב חיים כחלון ספר לי, שכשהיו מביאים אותו לדרש בפני המלמדים של רשת החנוך התורני, הוא היה אומר להם: "כדאי לכם לשמע לי, לא בגלל שאני יותר חכם מכם, אני פשוט יותר מבגר ויש לי יותר נסיון".

מקבל היום שלכל איש צבור יש עוזרים ונהג. מי שהפיר את הרב בעדני יצ"ל ראה שאצלו זה אחרת, הוא היה הולך ברחובות בני ברק לבד עם תיק שחור שהיה סוחר בעצמו.

פְּרֻשַׁת שְׁמוֹת

שְׁמַעְתִּי מֵאַחַד מִתְלַמְּדֵי שְׁיוֹם אֶחָד נִכְנַס אֶל הָרֵב אִישׁ חֲצוּף
אֶחָד שֶׁהִתְחִיל לְצַעֵק וּלְבַזוֹת אֶת הָרֵב, אוֹתוֹ תְּלַמֵּד שֶׁהָיָה שָׁם
מִיָּד צַעֵק עָלָיו בַּחֲזָרָה וְסָלַק אֶת הַחֲצוּף מִהַבַּיִת. כְּשֶׁהוּא יֵצֵא שָׂאל
אוֹתוֹ הָרֵב בְּעֵדְנָי: "לָמָּה צַעֵקְתָּ עָלָיו? הוּא הָיָה גּוֹמֵר לְצַעֵק וְהוֹלֵךְ,
לֹא קָרָה שׁוֹם דְּבַר רָע, הַכֹּל בְּסֻדְרִי!" לָמָּה לְצַעֵק עַל יְהוּדֵי? אֵיפֹה
יֵשׁ דְּבַר כְּזֶה?

הָיָה הָרֵב מְגִיעִים אֵלָיו בַּחוּרִים אוֹ בַּחוּרוֹת וּמְבַקְשִׁים בְּרָכָה
וְזוּוּגִים, כְּשֶׁרָאָה שֶׁהֵמָצָב כָּל כֶּף קִשָּׁה, הוּא פָּתַח מִשְׁרַד שְׂדוּכִים
אֶצְלוֹ בַּבַּיִת, וְנָתַן לָהֶם חֲצֵי בַיִת שֶׁיַּעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ מִשְׁרַד שְׂדוּכִים,
וְאֵת הַמִּשְׁכָּרֶת שֶׁל הַשְׂדֻכְנִיּוֹת הָיָה מְשַׁלֵּם מִכֶּסֶפּוֹ.

כָּל הַתּוֹרָה וְהַחֻסֵּד הָעֲצוּם שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה וּמַעֲשֶׂה, לֹא הִזִּיזוּ אוֹתוֹ
מֵאֲהַבְתּוֹ הַנִּצְחִית לְעֶסֶק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, לְמַעַלָּה מֵאֲרַבְעִים פְּעָם
הוּא סִיֵּם אֶת הַש"ס בְּהַתְמַדָּה וּבְעִיּוֹן.

הִיָּתָה לוֹ צַפִּיָּה מְדַהֵימָה לְגֵאֲלָה, הוּא הִקִּים כּוֹלֵל שְׁעוֹסֵק בְּעֵדְנָי
טְהוֹרוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּדְעוּ לְפַסֵּק בְּעֵדְנָי טְהוֹרוֹת מִיָּד כְּשֶׁיֵּבֵא הַמְּשִׁיחַ.
וְהָיָה לוֹ גַּם תַּנּוּר מִיָּחָד לְצִלִּית קְדָשִׁים, שֶׁהָיָה מוֹכֵן לְשִׁמוֹשׁ מִיָּד
כְּשֶׁיִּבְנֶה בַיִת הַמְּקֻדָּשׁ וְיִצְטָרְכוּ הַכֹּהֲנִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ לְאֲכִילַת
הַקֶּדָשִׁים.

וְהַלְכַת בְּדַרְכֵי

מוֹבָא בְּתַשׁוּבוֹת הַגְּאוּנִים (שְׁעָרֵי צְדָק סִימֵן קַעֲח) שְׂאֲחָרֵי שְׁנַפְטָר
רַב, לְקַחוּ תְּלַמְּדֵי אֶת הַנְּהָגוֹת קְדָשׁוֹ שֶׁהָיָה נוֹהֵג בָּהֶם בְּכָל יְמֵי
חַיָּו וְחָלְקוּ אוֹתָם בֵּינֵיהֶם שְׁכָל אֶחָד יֵאֱמָץ אִיזוֹ הַנְּהָגָה. כְּכֹה
גַּם אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד מִהַנְּהָגוֹת קְדָשׁוֹ שֶׁל מוֹרְנוּ רַבֵּי שְׁמַעוֹן
בְּעֵדְנָי זַ"ל. וְכַפִּי שְׁמוֹבָא בְּתַנָּא דְּבִי אֵלֵיהּ (רַבָּא סִימֵן כַּה פָּרַק כַּה)

הדורות הקודמים והשאיפות שלנו

חָיֵב אָדָם לומר מְתִי יִגְיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂה אֲבוֹתַי. כָּל אָדָם חָיֵב לְהִשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר לְהִתְחַזֵּק יוֹתֵר.

הַשֵּׁבַח הַעֲצוּם שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹחֲשִׁים לְרַבּוֹתֵינוּ וְלְאֲבוֹתֵינוּ, לֹא מוֹרִיד מֵהַחַיִּיב לְשֹׂאֵף עוֹד וְעוֹד לְמַקְסִימוּם, שֶׁהָרִי 'חָיֵב כָּל אָדָם לומר מְתִי יִגְיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂה אֲבוֹתַי אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב' (תנ"א דְּבִי אֱלֹהֵינוּ רַבָּא פָּרַק כּה) הַגְּדוֹלִים וְהַקְּדוֹשִׁים. וּבְצֻוֵי הַזֶּה גָּלוּ לָנוּ חַז"ל אֶת גְּדֻלַּת הַחַיִּיב לְשֹׂאֵף לְגְדֻלוֹת בְּמַצְבּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּאִיזָה דוֹר שֶׁיְהִיָּה (עֵינֵינוּ בְּסִפּוֹר מִשְׁנַת רַבִּי אֶהְרִן - קוּטְלֵר פְּרִשְׁת בְּלֶק עֲמוּד 208).

שאיפה לגדלות

נְפוּלִיאוֹן הָיָה אוֹמֵר לְחִילִים שָׁלוֹ: "מִי שֶׁלֹּא שׂוֹאֵף לְהִיּוֹת גִּבּוֹר בְּצָבָא שְׁלִי אֲנִי לֹא רוֹצֵה אוֹתוֹ גַּם בְּתוֹר חֵיל". אֶת זֶה הָיָה מְסַפֵּר הַחֲפֵץ חַיִּים לְתַלְמִידָיו וְאוֹמֵר לָהֶם: "אִם אַתֶּם תִּשְׁאַפוּ לְהִיּוֹת גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל אֲזוּ יֵצֵא מִכֶּם מִשְׁהוּ, אֲבָל אִם לֹא תִשְׁאַפוּ מִה יֵצֵא מִכֶּם?" (מִדְּבַרֵי מֶרֶן הַרְבֵּ עוֹבְדֵיָה יוֹסֵף יֵצֵא לְבִקְבֵץ דוֹרְשֵׁי תוֹרָה - תִּשְׁעִי עֲמוּד ערב).

זו הדרך וזו המסלול לגדל ולהתעלות. ובשאיפה לבד לא מספיק, אלא צריכה להוציא את השאיפה לפעל ולהשתדל לחטף ולהספיק כמה שיותר, כמאמר שמואל לרב יהודה 'שנא' - בחור שנון, 'חטף ואכל חטף ושתי' (ערוכין דף נד עמוד א).

השם יזכנו!